

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
FENOMENUL MIGRAȚIEI DIN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ ÎN
CONTEXT EUROPEAN**

Conducător științific: Prof. Univ. Dr. BOLOVAN Ioan

Doctorand: COȚOLAN (GHINGHELI) Anca-Roxana

Cluj-Napoca

2012

Cuprins

Introducere	7
Cap. I. Teorii și perspective privind fenomenul migratoriu în lumea contemporană.....	11
1.1 Aspecte privind istoriografia problemei.....	11
1.2 Teorii ale migrației.....	22
Concluzii.....	33
Cap.II. Fenomenul migratoriu din România postcomunistă.....	35
Partea A.....	38
A.2.1. Considerații privind legislația în Uniunea Europeană și România.....	38
A.2.2. Instituții implicate în gestionarea fenomenului migrației în România.....	47
A.2.3. Fluxuri migratorii în Europa.....	50
A.2.4. Problema integrării/modalități și mecanisme.....	64
A.2.4.1. Mecanisme de integrare a imigranților.....	73
A.2.5. Politici privind migrația.....	80
A.2.6. România și politicile de integrare.....	87
Partea B.....	95
B.2.1 Cauzele emigrării din România.....	97
B.2.2. Dimensiunea cantitativă a fenomenului migratoriu românesc.....	101
B.2.3. Direcții și ținte ale emigrației românești.....	113
B.2.4. Consecințe.....	127
Concluzii.....	137
Cap.III. Fenomenul migratoriu românesc în perspectivă comparată: studiu de caz România – Polonia.....	140
3.1. Cauzele emigării: România vs Polonia – asemănări și deosebiri.....	140
3.2. Țări de destinație preferate de fluxurile migratorii – abordare comparată.....	148
3.3.Categorii și nivele sociale care alimentează fenomenul migratoriu – perspectivă comparată.....	162
3.4. Imaginea imigranților polonezi și români prin ochii presei internaționale.....	170
3.5. Fenomenul remigrării - perspectivă comparată.....	177
Concluzii.....	191

Cap.IV. Specificități interne ale fenomenului migratoriu românesc – analize și studii de caz.....	193
4.1. Investigarea fenomenului migratoriu românesc – conținutul anchetei.....	194
4.2. Fenomenul migratoriu la nivelul provinciilor istorice românești – Transilvania, Muntenia, Moldova.....	202
4.3. Ruralul și urbanul românesc în contextul fenomenului migratoriu.....	209
Concluzii.....	216
Concluzii.....	218
Bibliografie.....	222
Lucrări generale.....	222
Articole și studii de specialitate.....	229
Surse internet.....	236

CUVINTE CHEIE:

Migrație internațională, teorii, legislație, cauze și direcții, România – Polonia asemănări și deosebiri, studiu de caz, Hunedoara.

REZUMAT

Globalizarea și procesul european de integrare a dus la remodelarea spațiului de migrare, astfel că mobilitatea internă a devenit o realitate, libertatea de mișcare fiind facilitată prin acordarea vizelor pentru țările terțe și pentru un număr de țări care nu fac parte din spațiul european mai mult s-a ajuns la liberalizarea vizelor pentru anumite țări din Balcani. Barierele, care la un moment dat împiedicau forța de muncă migratoare, au căzut iar acest lucru a determinat segmentarea pieței forței de muncă europeană, ca o consecință a programelor *guest worker* aplicate de țările definite la începutul anilor '90 ca fiind țări de imigrare. Trecerea pe care țările Europei Centrale și de Est o fac imediat după anii '90, de la regimul comunist la o economie de piață liberă și un stat democratic, determină imediat și o modificare în ceea ce privește comportamentul migratoriu al indivizilor care din punctul de vedere al migrației au fost sever limitați. Având în vedere noua situație cu care Europa avea să se confrunte, țările acestea, pentru o perioadă de timp, ajung să se împartă în două categorii, respectiv de emigrare și de imigrare. Țările „exportatoare” de emigranți au fost de regulă cele din Europa Centrală și de Est, iar țările primitoare de migranți au fost cele vestice sau occidentale cum mai erau denumite. Migrația spre vestul Europei a fost una crucială pentru acele țări unde emigrarea a fost restricționată, cum a fost cazul României. Cert este faptul că fluxurile migratorii în ultimii douăzeci de ani au modificat calitatea vieții economice într-o serie de domenii. Toate societățile europene s-au confruntat cu schimbări demografice, diversitate etnică și culturală accentuată, individualizarea valorilor. Statele postcomuniste au suferite cele mai drastice transformări economice și sociale ca urmare a șocului tranziției.

Prezenta lucrare cu titlul *Fenomenul migrației din România postcomunistă în context european* are în vedere aspectele prezentate anterior. Având în vedere simpla definiție a migrației, *deplasarea în teritoriu a unui individ sau a unui grup de indivizi pe durate de timp determinate sau nu*, care implică și schimbarea locului de muncă și a locuinței, vom porni să analizăm aspectele legate de acest fenomen, caracteristicile României după 1989 în context european. Ipotezele de la care am pornit întreaga cercetare derivă dintr-o serie de premise, unele bazate pe

realitatea imediată, iar altele rezultate din numeroasele studii, cercetări elaborate de oamenii de știință.

Motivația alegerii acestei teme constă în interesul pentru migrației și a problemelor care derivă din acest fenomen, pornind de la diferite întrebări: de ce oamenii aleg să emigreze, ce îi determină să adopte acest comportament, care sunt factorii care influențează cel mai mult comportamentul migrator, care este distanța și durata de timp, precum și consecințele unui astfel de proces.

În cazul României fenomenul migrației a fost adus în prim plan doar atunci când devenea profitabil mediatic, când imaginea României era afectată de criminalitate și cerșetorie, sau în momentele de criză, marcate de fuga medicilor, a cercetătorilor, a oamenilor pe care statul român i-a pregătit și pe care continuă să îi „exporte”. Lipsa reacției autorităților române față de fenomen a confirmat indiferența acestora, mai mult migrația românilor fiind percepută potențial benefică, astfel că actorul principal în această ecuație devine muncitorul român, activ, interesat, cu sau fără plan individual. Aducerea în prim plan a acestei teme nu face decât să întărească problema migrației delicată în cazul României și care alături de Polonia, în ultimii douăzeci de ani, au trimis cei mai mulți migranți pe piața forței de muncă din Europa. Pentru că România și Polonia au puncte comune am extins cercetările prin analiza fenomenului migrator din România în plan comparativ cu situația din Polonia.

Parcursul bibliografic din istoriografia românească și internațională privind fenomenul migrației ne-a permis să plecăm de la premise pertinente pe care am încercat să le includem în cele patru capitole ale lucrării. Primul capitol al lucrării este unul introductiv, prin care ne-am propus să subliniem istoriografia privind fenomenul migrației în lumea contemporană. Literatura care vizează această temă poate fi accesibilă tuturor, tocmai pentru că se adresează atât publicului mai puțin specializat sau cunoscător al fenomenului, cât și celor care îl cercetează îndeaproape. Prin prezentarea bibliografiei ne-am propus să organizăm literatura din domeniu și să prezentăm în mare câteva titluri care caracteristic. Partea a doua a acestui capitol ne-am propus să analizăm teoriile explicative ale migrației, care au pus în centru rolul factorilor economici în declanșarea și desfășurarea procesului de migrație. Aceste teorii nu se exclud, se completează reciproc, oferind explicații multiple asupra fenomenului, mai ales că ele fac trimitere la nivele diferite de referință: macro, mezo și micro.

În capitolul doi intitulat *Fenomenul migratoriu din România postcomunistă în context european*, am urmărit legislația și politicile din domeniu fără de care nu putem vorbi de migrație. Ele sunt absolut necesare pentru buna desfășurare a întregului proces dar și pentru integrarea imigranților în țările de destinație. Capitolul este împărțit în două părți, o parte A și o parte B, prima parte este rezervată cadrului legislativ și a proceselor de integrare valabile în Europa dar și în România iar partea B analizează fenomenul migrației din România după 1989, încercând să subliniem principalele cauze, dimensiuni cantitative, direcțiile de desfășurare precum și consecințele.

Pentru capitolul trei cercetările au fost extinse prin analiza tendințelor principale ale migrației și gestionării ei din România în plan comparativ cu situația Poloniei. Motivația pentru care Polonia a fost aleasă ca țară de comparație cu România este că cele două țări au multe lucruri în comun, însă evoluțiile celor două, foste țări comuniste, au fost ușor diferite. Scopul acestei cercetări este de a putea observa deosebirile și asemănările fenomenului migratoriu românesc și cel polonez iar accentul cade pe cauzele emigrării românești și poloneze, precum și țările de destinație și categoriile de oameni care alimentează fenomenul. Sfârșitul capitolului surprinde fenomenul migrației de revenire, considerată ca fiind o etapă mai puțin problematică, având în vedere faptul că migranții care aleg să revină în țara de origine nu întâmpină dificultăți, nu a fost considerată ca fiind un aspect important al fenomenului migrației. Din păcate, România nu acordă o importanță deosebită migrației de revenire spre deosebire de Polonia care a inițiat diverse campanii menite să readucă imigranții polonezi acasă.

În cadrul capitolului patru, intitulat *Specificități interne ale fenomenului migratoriu românesc – analize și studii de caz*, am pornit de la general, respectiv premisa că România este una din țările exportatoare de emigranți, la particular, prezentarea unei anchete sociologice desfășurată în orașul Hunedoara, oraș reprezentativ din acest punct de vedere. Demersul pe care l-am întreprins nu se dorește unul exhaustiv ci urmărește mai degrabă o analiză orientativă a fenomenului migratoriu din zonă, care poate fi folosită ulterior, ca punct de plecare pentru o cercetare mai amplă. Având în vedere că migrația se prezintă diferit între regiunile istorice care alcătuiesc România, sub aspect cantitativ, vom evidenția specificitățile fenomenului migratoriu. Am optat, astfel, pentru o comparație succintă între Transilvania, Muntenia și Moldova, astfel încât diferențele să fie vizibile. De asemenea sunt prezentate câteva aprecieri legate de migrația populației rurale în străinătate, ținând cont de faptul că la un moment dat se vehicula că cei din

mediul rural migrează mai mult ca cei de la oraș. Diferențele cantitative în ceea ce privește migrația internațională nu sunt foarte mari între mediul urban și cel rural, doar că migrația internațională pe baza experienței de migrație a oamenilor din mediul rural a reușit să formeze sate cu experiență de migrație, cu experiențe incipiente, bine sau foarte bine structurate. Satele cu experiența de migrație bine structurată au un profil specific față de cele care nu au astfel de experiențe, profil care este marcat prin diversitate etnică și religioasă ridicată, stocuri ridicate de educație, ponderi sporite de oameni care au revenit de la oraș la sat, foștii navetiști, etc.

Așadar, lucrarea s-a concentrat asupra fenomenului migrației românești în context european, insistând asupra țărilor exportatoare de migranți-România și Polonia-cât și asupra celor care primesc marea majoritate a migranților din Europa de Est. De asemenea, am urmărit situația României din perspectiva cadrului legislativ, a intensității acestui fenomen, a factorilor determinanți, care ne-au „împins” spre investigarea fenomenului migratoriu românesc și a particularizării cercetării, sub forma unui studiu de caz, pe orașul Hunedoara. Selecția acestei localități a fost realizată în urma unei constatări absolute personale: lipsa unor cercetări sistematice cu privire la fenomenul emigrării temporare pentru muncă din Hunedoara, fenomen extrem de răspândit în această comunitate urbană.